

MORGONBRIS

N:r 4. Arbeterskornas tidning. — Utgiven av Kvinnornas Fackförbund. Sept. 1907.

Internationella socialdemokratiska kvinnokonferensen

i Stuttgart den 17 och 19 augusti.

Stuttgart den 22 aug. 1907.

Den första internationella konferensen af socialdemokratiska kvinnor avhölls i Stuttgart den 17 och 19 augusti. Tillslutningen var stor. Från Tysklands socialdemokratiska kvinnovärld märktes allamera kända namn: Clara Zetkin, Ottilie Baader, Rosa Luxemburg, Emma Ihrer, Lily Braun.

Österrike hade sänt Adelheid Popp, fru Adler, Schlezinger-Eckstein m. fl. Från Frankrike voro fruarna Pellecó, Sorgue och Roussel. Från England voro fruarna Hyndman och Macdonald närvarande. Från Sverge Maria Quist för Borlänge kvinnoklubb. Finland representerades av fru Pärssinen, den enda av de närvarande, som hunnit in i parlamentet. För övrigt voro representanter närvarande från Turin, Schweiz, Holland, Ryssland, Belgien, Ungarn, Norge, Estland, Polen och Amerika, i allt 58 delegerade. Säsöm ordförande fungerade fruarna Zetkin, Stuttgart, och Boscherk, Wien,

och till sekreterare utsågos fruarna Pärssinen, Viborg, och Hyndman, London. Konferensens förhandlingar omfattade följande punkter:

- 1) Rapporter över den socialistiska kvinnorörelsen i olika länder;
- 2) Upprättande av internationell förbindelse mellan de på socialistisk grund organiserade kvinnorna i de olika länderna;
- 3) Kvinnornas rösträtt.

Första punkten inleddes med ett långt anförande av fröken Baader över rörelsen i Tyskland. Trots alla förföljelser från myndigheternas sida stå i dag 10,500 tyska kvinnor i

GRYNINGEN.

de socialdemokratiska föreningarna, 120,000 arbeterskor äro fackligt organiserade och »Die Gleichheit» har 70,000 prenumeranter.

D:r Madeleine Pellace rapporterade över den socialistiska kvinnorörelsen i Frankrike, som i motsats till de borgerliga kvinnorna fordrar den allmänna rösträtten. Franska socialdemokratis kongress 1906 antog en resolution, uppställd av de socialdemokratiska kvinnorna, vilken uppfordrade fraktionen att i parlamentet uppträda för kvinnornas rösträtt. Ett sådant förslag skall under den närmaste tiden väckas i parlamentet och har god utsikt att bli antaget, då ungefär 300 parlamentsledamöter lovat rösta för det samma.

De engelska delegerade meddela, att i England 150,000 kvinnor äro fackligt organiserade. Genom söndagskolor och publikationer för ungdomen verkas för uppfostran av den unga generationen i socialismens anda.

Belgien har ett organ, »Den socialistiska kvinnan», för uppfostran och tillvaratagande av kvinnorna och deras intressen, som utges på vlämiska och franska språken. 500 kvinnor äro politiskt och 14,000 fackligt organiserade. En motion om kvinnornas rösträtt och valbarhet till arbetsdomstolarna föreligger i parlamentet. Den politiska rösträtten fordra Belgiens socialdemokratiska kvinnor gemensamt med männen, som likaledes än i dag tyranniseras genom ett pluralvalsystem.

Rapporten från Ungarn meddelar, att därstädes inga organisationer enbart för kvinnorna bildats, utan de organisera sig i fackföreningarna gemensamt med männen. För tjänstflickor och lärarinnor ha bildats egna fackföreningar. Dessutom finnas arbetarebildningsföreningar, till vilka de socialistiska kvinnorna ansluta sig.

I Holland äro 500 kvinnor organiserade i socialdemokratiska klubbar, som arbeta för kooperativ hushållning och gemensam barnuppfostran.

För Österrike kunde fru Adelheid Popp, en av de mest framträdande individualiteterna och säkerligen en av de dugligaste representanterna för den internationella socialistiska kvinnorörelsen, konstatera, att i dag 42,000 arbeterskor stå i sina fackliga organisationer. Och i den politiska organisationen göra kvinnorna gemensamt sak med männen, i vilkas rösträttsstrider de aktivt deltaga. Sedan denna strid nu avgjorts med seger för männens allmänna rösträtt ha de valda socialdemokratiska representanterna inkommit med förslag i riksrådet om allmän rösträtt åt kvinnorna.

I Böhmen äro 6,000 kvinnor politiskt och 15,000 fackligt organiserade. Deras tidning utgår i 6,500 exemplar. Vid valstriden i Mai ha de tscheckiska kvinnorna gjort sin fulla skyldighet och många män blevo av dem uppmanade att gå till valurnan med den röda röstsedeln.

I Chicago äro 500 socialistiska kvinnor organiserade och föra en energisk strid för de socialistiska idéernas spridning.

I Finland stå 18,600 kvinnor i partiet och 9 socialdemokratiska kvinnor ha invalts i landtdagen. Det socialdemokratiska kvinnoförbundet har 93 avdelningar.

Fru Sjösteen meddelade från Norge, att arbeterskorna äro organiserade såsom sektioner av de socialistiska arbetareföreningarna. Under detta år ha 300,000 norska kvinnor erhållit politisk rösträtt, som de hoppas att vid nästa valstrid kunna använda så att de ej behöva skämmas.

I Schweiz äro 10,000 kvinnor fackligt organiserade. För en del fördringar uppträda de gemensamt med den borgerliga kvinnorörelsen.

Vidare avgävos rapporter från Ryssland och Italien, men dessa äga föga intresse för oss.

Klara Zetkin höll därefter ett föredrag över upprättandet av en internationell förbindelse mellan de socialistiskt organiserade kvinnorna i olika länder. Hon uppställde såsom de socialistiska kvinnornas första fordran kvinnornas skydd såsom hustru, arbeterska, moder och statsborgare. Genom att sammanfatta den internationella proletariska kvinnorörelsen skulle detta mål lättare och säkrare uppnås. Fru Ihrer föreslog såsom ett internationellt centrum för de socialdemokratiska kvinnorna »Die Gleichheit» redaktion. »Die Gleichheit» läses i de flesta land, och därigenom vore redan nu den förnämsta förbindelselänken emellan de socialdemokratiska kvinnorna i de olika länderna färdig. Efter en längre debatt fattades följande beslut: »För att närmare främja de internationella förbindelserna mellan de socialdemokratiska kvinnorna i de enskilda länderna, beslutar den första internationella socialistiska kvinnokongressen upprättandet av en internationell central, till vilken partikvinnorna i de enskilda länderna varje år insända sammanfattande rapporter över rörelsen i deras hemland. Likaledes ha de att lämna löpande rapporter över viktigare företeelser. Tyskland bestämmes såsom centralställe, »Die Gleichheit» till publikationsorgan. »Die Gleichheit» sändes till de socialistiska kvinnornas centraler i de olika länderna, vilka centraler måste sörja för rapporternas publikation i sina resp. lands partipress.»

Kvinnornas rösträttsfråga förde till skarpa debatter mellan Österrike och Tyskland. I det förra landet ha våra partikvinnor räknat med realiteterna, de ha kämpat ärofullt vid männens sida för dessas rösträtt, såsom det närmast liggande, och nu sedan männens rösträtt erövrats kämpa de gemensamt med männen och deras 83 parlamentsrepresentanter för kvinnorösträtten. Det passade naturligtvis icke det tyska extremet, som förebrådde de österrikiska kvinnorna att icke ha betjänat sig av

rösträttsstriden för kvinnorösträttspropaganda. Från tyska sidan framlades en resolution, som mot 11 röster antogs av konferensen. Dess enorma längdmått hindrar mig att i denna sammanfattning giva Morgonbris' läsarinna en översättning av densamma. Men slutklämman må meddelas:

»De socialistiska partierna i alla länder äro förpliktade att energiskt kämpa för den allmänna kvinnorösträtts införande. Därföre äro alla strider för demokratisering av rösträtten till de laggivande och administrerande korporationerna i stat och kommun att anses såsom strider för kvinnorösträtten, som dessa partier måste fordra och i agitationen såväl som i parlamentet eftertryckligast företräda. I länder, där demokratiseringen av männens rösträtt är längre framskriden eller helt genomförd ha de socialistiska partierna att upptaga kampen för införandet av kvinnans rösträtt och i förbindelse därmed naturligtvis också att förfäkta alla de fordringar, som vi i det manliga proletariatets fulla medborgarrätts intresse ha att uppställa.

Den socialistiska kvinnorörelsens plikt i alla länder är, att med all kraft deltaga i alla strider som de socialistiska partierna föra för rösträtts demokratisering. Men de må också med all energi verka för att i dessa strider kvinnornas allmänna rösträtt i enlighet med sin principiella och praktiska betydelse allvarligt förfäktas.»

Detta är slutklämman i resolutionen, som i sin tendens sedan återgavs i den resolution den internationella socialistkongressen i frågan om kvinnans rösträtt antog.

Det må vara mig tillåtet att göra en liten anmärkning mot denna revolutionslära. Ingen torde ha något emot, att konferensen teoretiskt ställde sig på en sådan ståndpunkt. Men skall teori och praktik icke stå i motsägelse till varandra så må man också vid sådana beslutsfattande alltid räkna med realiteterna såsom våra österrikiska partikvinnor gjort. Ett exempel från Tyskland är tillräckligt att påvisa riktigheten av detta. Här stå vi vid början av striden för den allmänna rösträtten i Preussen. Liberalismen kan icke längre undandraga sig striden, lika litet som det katolska partiet. Socialdemokratin har uppgiften att driva på dessa partier. Tror någon att den genom att upprulla frågan om kvinnorösträtten i hela sin vidd kan göra det minsta intryck på rösträttsstridens gång? Jag för min del tror motsatsen. Man må fordra den för att principiellt hävda sin ställning; men man må slutföra den egentliga striden om männens rösträtt för att efter dennes erövrande och med hjälp av de mandat man kan få till parlamentet föra striden om kvinnans rösträtt vidare — som man gjort i Österrike och i Sverige.*

Följande frågor överlämnades till det internationella sekretariatet att där vidare behandlas: 1) De socialistiska kvinnorna fordra att det med synnerlig iver arbetas i antimilitaristisk anda och för internationell broderlighet.

* För Sverges vidkommande är det dock f. n. tämligen ovisst huruvida männens rösträttsstrid slutlöses ensam för sig eller i samband med kvinnorösträttsfrågans lösning.

2) Konferensen fordrar finansiellt understöd åt nödlidande mödrar samt för sådana mödrar som måste sörja för små barns uppehälle, så att de icke bli tvingade till lönearbete. (Engelska förslag.)

3) På nästa internationella socialistiska kvinnokonferens må frågan om bojkott av varor och rekommendation av sådana behandlas. (Förslag från Schweiz.)

Detta är i huvudsak det arbete den första internationella kvinnokonferensen utfört. Man må utan förbehåll erkänna, att den gjort en viktig insats för att föra våra socialistiska kvinnor i olika land närmare varandra.

Wilhelm Jansson.

Ovanstående korta referat om den första internationella kvinnokonferensen lämnar endast en mycket sammanträngande bild av den diskussion som där varit förd.

Det framgår dock med all önskvärd tydlighet huru alla spörsmål som speciellt beröra kvinnorna mer och mer intensivt tagas upp av dessa och drivas till sin lösning, och att naturligtvis den viktigaste av alla, den varom intresset koncentrerar sig är kvinnornas rösträttsfråga. Arbetarklassens kvinnor i de olika länderna komma säkert också efter denna konferens att ännu mera än förut samla sig om just denna fordran.

Konferensen beslutade ytterligare, som det framgår av referatet, att upprätta en internationell centralbyrå för de socialistiska kvinnoorganisationerna. Detta beslut kommer att bli av stor betydelse, det kommer att medföra samlat och enigt arbete i alla viktigare frågor, och åstadkomma klarhet i kvinnoorganisationsarbetet samt bringa en mängd spörsmål rörande kvinnorna, att framstå i rätt belysning, och ett rikt material för framtida arbete kommer att vinnas.

Vi ha sålunda all anledning glädja oss åt denna den första internationella kvinnokonferensens resultat.

Leon Larssons diktning.

II.

Den tredje samlingen dikter av Leon Larssons hand har nu utkommit, på Socdem. ungdomsförbundets livliga förlag, och bär den en smula underliga titeln *En dåres visor*.

Denna diktsamling skiljer sig ganska avgjort från de båda föregående. Rent formellt står den högre: utmäjlingen är bättre, rimflätningen noggrannare, väljudet skönare, klangen renare. Rent lyriskt sett är den även innerligare, genomskinligare. Men knappast når den i tankens klarhet och skärpa, i intellektuellt mod och entusiasm för idernas, folkens och klassernas kamp upp till sina föregångare: Av kampen har blivit en grubblare. Nå, alla skalder äro

grubblare. Gåtans lösning vilja de finna, men den finner ingen. I själva verket äro vi alla, som tänka över tingen, grubblare, som vilja lösa den stora gåtan som man löser en rebus. Men den stora gåtan har ingen lösning, blott det stora frågetecknet, intet utropstecken. Vi grubbla ändå, och må vi göra det, men med klinga i hand och hjälm på huvudet. Vem vot om icke till slut alla gåtors lösning ligger just däri: att handla, att kämpa. Kulturens verkliga hjältar ha alltid varit stridbara tänkare, krigande drömmare. Liksom en folkledare måste vara något av lyriker, måste en folkets skald ständigt vara en kämpe.

Bortse vi emellertid från den brist som här är antydd, så finnes i *En dåres visor* mycket både vackert och djuptänkt. Samlingen är i sin helhet mera svårmodig än sina föregångare, vilket redan inledningsdikten tillkännager med sin smärtfyllda beklännelse:

Min mun den vill ständigt le,
men själen vill endast gråta
ty livet med sorg och ve
är mig som en dyster gåta.

I ändlösa dagars tal
jag tankarnas trådar spunnit
men vanvett och mörka kval
är allt vad min själ har vunnit.

O sökte jag himlars svar
på tusende dunkla frågor
stod dyster och otydbar
dock skriften i stjärnelågor.

Detta är icke bara vacker och vemodig poesi — det vittnar om en människosjäls sökande efter sanningen, icke dock efter den »sanning» som en förnuftslös tro skapar, utan efter den, som endast den tvivlande i sina största ögonblick ser en skymt av. Ty det är så visst det, som ligger i den fråga, skalden gör i en annan dikt:

Vem är det av Adams ätt
som sanningens ord kan säga
och orätt skilja från rätt
och värdet på vågskål väga.

Detta är den sunda skepticism som bär oss genom livet med fri och oskadad själ.

Det är i grund och botten samma tvivlets vemod som i dikten om *Lyckan* tar sig följande sköna gestalt:

Och blommor som flamma och lysa
de skola, när höstvinden nalkas,
väl först utav alla förfrysa
och vissna och varda till mull.

Men skönt är det ändock att glömma
det bittra och järnhårda livet
och ensam i natten få drömma
om solen och sagornas slott.

Och aldrig det sker andra under
än de, som vi drömma och dikta,
och gudarnas solljusa lunder
de finnas i drömmarna blott.

Man får för övrigt gå till våra allra största skalder för att finna något som i djup och innerlig lyrik når upp till följande lilla dikt:

O, vita, vita blomma.

O, vita, vita blomma
från ljusa féers land
du är för späd att brytas
och skändas av min hand.

Du står där ren, men smutsas
av vägens sand och grus
och vissnar blott i tränad
till livets sol och ljus.

Du står där vit och ensam
bland törne och bland sten
och längtar efter solen,
men vissnar i dess skon.

O, blomma, vita blomma,
snart kommer hösten grå,
då skall du, solens dotter,
till mullen återgå.

Vackra och fullkomliga äro även sådana dikter som *Det är bebådut* och *Golgata*. Den yttersta dommen har Kiplings »Vingelman» som förebild och får vid sidan om denna väldiga dikt endast små konturer. Den lider även av en del formella ofullkomligheter, vilka dock skulle kunna bortmäsas.

De båda sista dikterna i samlingen äro icke stämde så i svart som många av de föregående. I dikten *Eden* ser skalden i drömmarne åter det ljusets och rättfärdighetens land, som hans egen klass och de nya tidernas människor sträva genom mörkret och öknen att nå:

Här skall ej sorgen fräta,
ty allt må vi här förgäta
för glädjen, som famnar oss.
Så låt oss med blommor smycka,
ty här är det sol och lycka,
och långt upp i rymden flammnar
den heliga solens bloss.

En dåres visor är som synes rik på en skön om ock något entonig poesi.

F. S—m.

Den reglementerade prostitutionen.

I.

Orsaker till det kvinnliga förfallet.

Personer, som studerat förhållandena nogare påstå, att ekonomiskt trångmål sällan är orsaken till sedligt förfall bland kvinnorna, och att kvinnan ytterst sällan av fattigdom drivits till prostitutionen, utan av helt andra orsaker: såsom lusten för utsvävningar, dryckenskap, outvecklad moral, sinnlighet, fåfänga och vinningslystnad m. m. Man söker även stöd för denna uppfattning däri, att prostitutionsarmén rekryteras från alla samhällsklasser.

Att bevisa detta på ett tillfredsställande sätt har dock icke lyckats för

någon. — Skulden ligger i själva vårt samhällsliv, där den ena individen strävar uppåt på den andres bekostnad och där envar endast har sitt eget bästa för ögonen; där den krassa individualismen behärskar varje sinne, där man hänsynslöst jäktar efter ära, rikedom och makt, utan någon hänsyn till andras intressen, existens och liv; där den ena individen nedtrampar den andra för snöd vinnings skull, av avund eller skadelusta enbart, där man sätter en ära i att ha skadat sin nästa och där man icke ryggat för medlen — icke en gång de simplaste! — och där varje individ bemödar sig att ställa sin person över andras.

Då en kvinna bedrages av en man, står denne i regeln på ett högre socialt steg än hon, eller vad som är ännu vanligare: *han inbillar sig detta*. Samhällsställningen ger individen sitt värde. Den högre stående betraktar den lägre stående vara till endast för hans skull — varje hänsyn till den lägre stående betraktas överflödigt, och detta gäller icke endast klass mot klass, utan alla samhällsklasser. Detta *måste* vara den verkliga anledningen. Men samhället tolererar den, ock, om kvinnan än är den mest lidande därpå och den enda av samhället brännmärkta parten, är hon dock som individ icke mycket mindre skyldig än mannen, så länge hon blindt tolererar allt, så länge solidariteten kvinnorna emellan är så utvecklade, och så länge hon själv är den, som hårdast fördömer den fallna systemen. Det sjuka och simpla kan icke bekämpas med avsky och hån där detta har sin orsak i dålig uppfostran, dumma föreställningar och framförallt: i den sociala olikställigheten, vilken omöjliggör för t. o. m. individer med samma intressen, av samma samhällsklass, att i det dagliga livet umgås som bröder och systrar.

Det är med den unga kvinnan som med den unge mannen. Så länge hon ej fått blicken upp för sociala och kulturella spörsmål är hennes enda traktament, teater, baler och fester — att lysa, äras och firas; och själva den fattigaste drömmer i ungdomsåren om välstånd och lycka — förvärvat genom en tillfällighet, eller en slump. Ofta insätter den unga kvinnan hela sin energi och tid för bästa möjliga äktenskapstillfälle; hon pyntar sig så gott hennes resurser det medgiva, och intet ont däri, men samtidigt vill hon gärna se sig som den förnämsta. Är hon dessutom vacker blir hon lätt högmodig och strävar till andra samhällslager. Hon emottages ofta med öppna armar, man smickrar hennes fåfänga och gjuter högfärd i hennes själ, hon får en kavaljer, som motsvarar hennes anspråk på ridderlighet och elegant uppträdande. — Det är annat än en arbetare! menar hon. Lyckan ler emot henne, och obekant med livet, anar hon icke med vilket förakt den artige fästmannen betraktar henne enbart för det hon tillhör en »lägre» samhällsklass och hon anar icke bråd- djupet vid hennes fot.

Ofta går henne allt väl i händer, men

i de flesta fall blir hon snöpligen be- dragen. Hon bjudes på fester på kaféer och guldkrogar, vänjer sig småningom dricka punsch och annan sprit. De ä' fint del! — — — Hon anar icke meningen: att göra henne medgörlig, att förstöra hennes framtid — — — och sedan kasta henne på skräphögen.

Går det illa för en flicka på det sättet finner hon sällan medlidande hos dem, som borde vara hennes vänner — kvinnorna ur samma samhällsklass. »Hon var sådan o. s. v.: det är rätt åt henne. Kommer du nu till oss! Nej tack! — va! vi inte goda nog förut, behövs det inte nu», o. s. v. I den stilen resonerar man. Utstött överallt finner hon sig ensam och livet odrägligt. Det går sedan så lätt utföre.

Spritens är överklassnobbarnes främsta förförelseredskap mot underklasskvinnorna, och de flesta prostituerade äro kvinnor, som förförts av överklassare. Att dessa eller deras representanter sedan kan lagstifta mot offren, bevisar halten hos det »välordnade» borgerliga samhället!

Men icke endast bland överklassen frodas ansvarslösheten mot det kvinnliga könet. Vi finna den även bland kroppsarbetarnes egna led och här har den naturligtvis den *inbillade* överlägsenheten att bygga på — det vill med andra ord säga: dumheten.

Icke sällan hör man män — ja t. o. m. »målmedvetna» socialdemokrater, skryta över sina kvinnliga äventyr, där oftast en arbetarekvinna var den lidande och be- dragna. Sådant är simpelt, oändligt simpelt! — Hur vill man skapa ett bättre samhälle, då man förstör individen och skryter med råheten? Flera av våra fabriker, där män och kvinnor arbeta samman, har blivit sannskyldiga härdar för moralisk förvildning och förfall; och mannen betraktar ofta kvinnan som en under sig stående vareelse. Det råaste språk förekommer mellan män och kvinnor, som tävla att överträffa varandra.

Men det som är rätt, osedligt och omoraliskt av kvinnor, är icke så, när det kommer från män. Och ofta hör man män, som själva äro de råaste och mest omoraliska, som själva lärt kvinnorna allt vad de säga och göra, som kan anses anstötligt och sårande för ett sedligt sinne, eller infört och vidmakthålla den dåliga andan inom fabriken — med ännu råare och fräckare uttryck berätta och förgruva sig över en kvinnas råa och fräcka språk.

Mannen i blus spelar ofta samma spel med fabriksarbetarskan, som han inbillar sig vara överlägsen, som överklassaren med under honom stående kvinnor. Att icke arbetarens käreasta i samma utsträckning hemfaller åt prostitutionen får man tillskriva den omständigheten att han icke kan bringa några ekonomiska offer, medelst vilka hon kan bringas över sin ursprungliga levnadsställning. Hon fick under tiden förbindelsen räckte leva av sitt eget arbete, liksom förut och hade därför intet lägre steg att falla.

Föraktet för kvinnan i fabriken är föraktet för fattigdomen, ty de kvinnor, som kastas in på dessa arbetsplatser äro i regeln de fattigaste, som tidigt måste försörja sig själva, och kanske även sjuka och orkeslösa föräldrar och syskon. Det är oförsvarligt då de fattiga inbördes göra livet bittert för varandra, och detta bevisar vilket drygt uppfostringsarbete som förestår socialdemokratien, samtidigt den arbetar på den verkliga orsakens undanrödjande.

Carolina Nällengren.

Från Kvinnornas fackförbund.

Lönerörelse bland badbetjäningen i Stockholm.

Vid tiden 1 maj detta år inlämnade föreningen Stockholms badbetjäning till Stockholms Badhus-Aktiebolag, Aktiebolaget Klara Badinrättning och Aktiebolaget Mälarbadet en begäran om förhöjning av lönen för baderskorna, ävensom att där baderskorna ej erhålla fri medicin, läkare och fri sjuksäng å sjukhus, detta skall erhållas. Den stora stegring av levnadsomkostnaderna, såsom mat och husrum, som på senaste tiden ägt rum i Stockholm är det som gör att det bliver svårt för baderskorna att kunna reda sig nu på samma lön som förut.

Den nuvarande lönen är 15 kr. i månaden. Arbetstiden från kl. $\frac{1}{2}$ 8 f. m. till 10—11 e. m. med 1 tim. midnatt. På sommaren en tid kunna visst baderskorna gå ifrån sitt arbete så tidigt som kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m. Några timmar i veckan går bort av den långa arbetstiden på så sätt att det erhålles vissa sov- morgnar. Söndagarne äro de ej heller fria utan få de turvis tjänstgöra om söndagarne från kl. $\frac{1}{2}$ 8 f. m. till 1 och 2 e. m. Då är det väl inte underligt att baderskorna begära förhöjning på sin lön. Helt naturligt är det ju att baderskorna inte kunna reda sig på denna lön. De äro beroende av slumpen, som här är de frivilliga avgifterna från badgästerna. Men huru vanskligt är det icke för dem att veta sig inte hava mer än 50 öre om dagen i säker förtjänst.

Det är ju icke endast skötandet av badgästerna som är baderskornas arbete utan tillkommer städningar och på sina ställen mangling av badlinnet, och det är nog inte så litet göra.

Det tros alltid att de som äro hänvisade till de frivilliga avgifterna, som lön för sitt arbete, hava mycket stor förtjänst och att allmänheten är mycket frikostig, men så är nog inte fallet. Mången gång har nog förtjänsten sammanlagt med den fasta inte sträckt sig högre än till 1:50—1:75 om dagen. Den genomsnittsförtjänst av 6—7 kr. om dagen som skrevs i tidningarne om hava de nog långt till. Att baderskorna vilja hava en fast lön av 30 kr. pr månad är väl inte för mycket (i lands-

orten hava baderskorna ofta 40 à 50 kr. pr månad, husrum, lyse, värme och därtill drickspenningar). Men därtill ha samtliga badhusstyrelser sagt nej, emedan de anse badbetjäningen ha det så bra och allt har blivit ordnat i omtanke för dem, vilket framgår av denna sats ur det cirkulär baderskorna erhållit från dem: »Badhusrörelsen kan sägas bedrivas huvudsakligen för badbetjäningens räkning, varvid bolagen tillhandahålla lokal, värme, vatten, m. m.» (Ordragrant återgivet.)

Det är ju en makalös godhet, vilket dock inte baderskorna instämna i utan fordra de som sagt större lön. Föreningen har inlämnat nytt förslag och hoppas vi att den välbehöfliga förhöjningen skall beviljas dem.

Från Sv. Skrädderiarbetareförbundets kongress,

som avhållits från den 11 t. o. m. den 15 aug., hava vi att omnämna, att det beslut som blev fattat på Kvinnornas fackförbunds kongress i år, om att inlämna till Sv. skrädderiarbetareförbundets kongress det uttalande som fattades i fråga om att kappsömmerskor och klädningssömmerskor skulle tillhöra Kvinnornas fackförbund ävensom lagerskrädderiarbetarnes hjälperskor, vilka icke gärna kunna stå i samma förbund som sina arbetsgivare, blivit av förbundsstyrelsen verkställt ävensom begäran att någon från Kvinn. f.-f.-bund skulle få närvara, vilket blev beviljat.

Under den diskussion som kom till stånd — genom motion från Lunds kapp- och klädsömmerskeklubb, inlämnad till kongressen genom fackföreningen, som lyder: »att kongressen understryker det uttalande som gjordes vid 1904 års kongress, angående kappsömmerskornas rätt att tillhöra förbundet, samt att denna rätt även utsträcker till klädsömmerskor» — gjordes av skraddarne en mängd uttalanden om det oförenliga i att kappsömmerskorna tillhöra Kvinnornas fackförbund, dels till följd av att det nu kommit några stycken män in i yrket, och dels därför att. då ofta herrskrädderi- och kappsömnad innehaves av samma firma, det vore svårt vid lönerogleringar om de tillhörde olika förbund. Men det är ju intet ovanligt att på arbetsplatser det finnes arbetare som tillhöra olika förbund, men att lönerogleringar ändock kunna gå mycket bra för sig, att varje förbund underhandlar för sina medlemmar, vilket också påpekades. Det är ju på många platser som samma firma har herrskrädderi, kapp-, linne-, rosett- och klädningssömnad m. fl., men att linnesömmerskor m. fl. även skulle tillhöra Sv. skrädderiarbetareförbundet var det ingen som uttalade sig för, utan gjorde kongressen följande uttalande:

»Givande sitt fulla erkännande åt syftemålet i motionen uttalar kongressen vidare, att då det visat sig att männens arbete mer och mer kräves i de särskilda specialgrupper inom den bransch,

som utför sömnadsarbete, även på områden där kvinnor förr uteslutande voro engagerade, och då dessa arbetare uteslutande äro utgångna ur den specialgrupp som utför herrskrädderi, och dit som oftast återvända, allt i ständigt växelverkan, och då det icke är förenligt med gott och praktiskt ordnat organisationssätt att samma eller intimt närstående yrkesgrupper i den sociala kampen arbeta i skilda grupperingar, där avtalsbestämmelser kunna tänkas vid viktiga tillfällen lägga betydelsefulla hinder i vägen för rationell frammarsch, så beslutar kongressen uppfordra de specialgrupper, som finna med sin fördel förenligt och som för förbundets intresse kräves, att ansluta sig till det samma.»

Det säges, att kongressen beslutat uppfordra de specialgrupper som finna med sin fördel förenligt och som för förbundets intresse kräves att de skola ansluta sig till Sv. skrädderiarbetareförbundet. Och därmed kunna vi konstatera att ännu så länge komma nog kvinnorna att känna det förenligt med sina intressen att sluta sig samman i ett förbund med huvudsakligast kvinnliga medlemmar och detta är ju icke något enastående för Sverige att kvinnorna skilja sig i särskilda förbund. Ävenså veta nog kapp- och klädsömmerskor att det är i Kvinnornas fackförbunds intresse att de äro anslutna till detta förbund, emedan de på samma gång giva stöd åt organisationsarbetet bland de kvinnor som varken Sv. skrädderiarbetareförbundet eller något annat förbund gör något försök uti att organisera, och framkom även detta tydligt under diskussionen på Kvinn. f.-f.-bunds kongress, då det tydligt sades ifrån av **sömmerskorna själva** att de ansågo sina intressen bäst tillgodosedda i Kvinnornas fackförbund, Om kappsömmerskorna i Lund känna sig belättna att tillhöra skrädderiarb.-f.-b. så kan väl ändock den lilla gruppen icke veta hur det är bland sömmerskorna i de större grupperna på andra platser i landet, alldestund de icke tyckas hava det ringaste reda på **kvinnornas eget** organisationsarbete. Men vi veta att solidaritetskänslan kvinnor emellan börjat vakna och att kvinnorna som äro anslutna stå kvar, och flere ansluta sig till den organisation som i främsta rummet föra fram kvinnornas egna intressen.

Agitationen

inom förbundet i vinter har av styrelsen flera gånger diskuterats och står fortfarande på dagordningen vid varje styrelsemöte. Styrelsen har beslutat att en agitationsresa till de nya avdelningarna och till några andra platser skall verkställas i oktober och att en kraftig agitation måste bedrivas i Stockholm. Ävenså har blivit beslutat att anordna en basar i höst för att få medel till huvudkassan i agitationen. Vi uppmana avdelningarna på alla platser att på allsätt arbeta för att göra avdelningarna starka och där det finnes mycket hem-

arbeterskor i yrket intensivt agitera för att få dem till kamrater i föreningen. Vi veta vad en stark organisation kan uträtta. Det är inte nog att utse en eller två personer, eller kasta allt arbete och ansvar på styrelsen utan är det var och en medlems plikt mot sig själv och kamraterna att arbeta för föreningens framgång och styrka.

S.

I småsinnets skrubb.

Av Ernst Ahlgren.

Profeterna spå att jag snart skall dö
Och kanhända det också är sant,
Ty jag går ju och bär på »förgängelsens frö»
Och jag åker nog re'n utför levnadens brant;
Men vad dödsätt jag får
Ingen önska mig spår.
Dock — om det kan jag själv profetera.

Jag är instängd i småsinnets skrubb med lås
Och jag slipper ej ut därifrån.
Sen jag kommit ditin har jag vuxit, gunås,
Och allt trängre och trängre det blivit i vrån.
Rör jag hand eller fot
Tar det alltid emot,
Och ihjälklämd blir jag nog en dag.

Det är kyligt i småsinnets skrubb, må ni tro?
Mina tänder slamra besatt.
Det är icke för muntert att nödgas bo
Där det aldrig finns sol, där det alltid är natt.
Att ett hjärta man fått
Är här nästan ett brott.
Hu! Jag fryser ihjäl i min skrubb?

Och min arma själ vill ha näring, förstås,
Den svälter vid skrubbens diet.
Men skvaller är allt vad föda som fås,
Och av det blir man icke fet.
Så det märkvärdigt är
Att på svältkuren här
Jag ej redan har hungrat ihjäl.

Men om dessa tre dödsätt mig sparas ändå —
Är det fjärde säkert och visst.
Ett rovdjur går rundt, som mig uppsluka må,
Som mig äter med hull och hår till sist,
Som ej tager reson
Och ej giver pardon:
Förtalet min bane blir!

(Ur Svea.)

Omstörta vill jag den bestående ordning, som delar den eniga mänskligheten i fientliga folkslag, i mäktiga och svaga, i privilegierade och rättslösa, i rika och fattiga, ty denna ordning gör blott alla olyckliga!

Omstörta vill jag den tingens ordning, som gör miljoner till slavar av några få och dessa få till slavar av sin egen makt och rikedom.

Omstörta vill jag den tingens ordning som skiljer njutningen från arbetet, gör arbetet till en börda och njutningen till en last, förnedrar den ena människan genom brist och den andra genom överflöd.

Richard Wagner.

Från arbetsfältet.

(Brev till Morgonbris.)

Den energi och det levande intresse kvinnorna visat i arbetet för sitt köns frigörelse från tusenåriga fördomars förtryck och från en mängd olidliga förhållanden, har utan tvivel bidragit till att bryta det motstånd som funnits och kanske, tvekan, ännu finnes på några håll, mot kvinnornas krav på likställighet. Utvecklingen själv gör ofantligt mycket därtill, genom det att kvinnorna för sin existens skull i så stora massor kastats in i arbetsmarknaden, och med sin billigare arbetskraft oftast bliva farliga konkurrenter för männen i kampen för tillvaron. Kvinnorna ha från barnaåren genom bakvänd uppfostran bibringats den uppfattningen att deras arbete är mindre värt och som konsekvens därav mindre betalt än männens, och där ha vi nog en förklarande orsak, varför kvinnorna sälja sin arbetskraft billigare än männen.

Men detta faktum, det att de arbeta för lägre löner, ha bringat många arbetare till, att som en nödvändig åtgärd till rent självförsvar, deltaga uti och intressera sig för upplysnings- och agitationarbetet bland kvinnliga kamrater, och så i många fall omedvetet bidragit till att i praktiken hävda den socialdemokratiska arbetarrörelsens princip om likställighet.

Den fackliga agitationen bland kvinnorna har ju också på de senaste tio åren bedrivits med energi och icke minst av kvinnorna själva, om man tager hänsyn till de små resurser vi kvinnor ha att arbeta med. Goda och lovande resultat börja nu bliva frukten av detta arbete och säkert har denna del av arbetarrörelsen gjort sitt genombrott. Många gånger har det nog sett mörkt ut, men genom egen tro på seger och med det stöd och präktiga, många gånger »klingande» solidaritet landets manliga kamrater visat rörelsen har det gått sakta men säkert framåt.

Arbetarrörelsens utveckling med dess strider, såväl politiska som fackliga, har gjort det klart för de flesta av vårt parti, att målet aldrig kan nås förrän vi fått vår klass alla kvinnor med, arbeterskor och hustrur, i gemensam kamp för mänskliga rättigheter.

Det har även visat sig att kvinnorna bäst själva kunna utföra arbetet för vår stora sak bland sina klass-systrar. På den socialdemokratiska kvinnokonferensen vi haft i år, var det frågan om ordnad, planmässig agitation och kvinnliga agitatorer som väl tog det mesta av konferensens arbete. Man fick där de klaraste bevis för hur nödvändigt det just är för arbetarrörelsen att genom fackliga och politiska organisationer och dess upplysningsarbete, skapahängivna och målmedvetna socialdemokrater av arbetareklassens kvinnor.

Nu isynnerhet, då de borgerliga kvinnorna så mäktigt höjt kravet på rösträtt, är det ännu nödvändigare att våra egna kvinnor upplysas om och energiskt

arbeta för denna rätt. Därför är det som undertecknad och flera kamrater med mig försökt slå bort den envisa, aggande känslan av att ingenting kunna uträtta, och med god vilja att göra så gott vi kunna följt kallelsen från olika organisationer att med de första osäkra stegen gå agitatorernas allvarliga och ansvarsfulla vägar. Det har även givit oss tillfälle att något bli tränade för den av Soc.-Dem. Kvinnokonferensens arbetsutskottet planlagda agitationen för hösten.

* * *

För att nu komma till det varom rubriken angiver vill jag i brev till Morgonbris avgiva rapport om den agitation jag haft tillfälle att utföra.

I Västerås blef den 24 mars en kvinnoklubb bildad av 46 kamrater, vilken är livskraftig och utför sitt åtagna arbete så gott den kan. Örebro kvinnoklubb invigde sin röda fana den 21 april och referat från båda dessa möten har i ett föregående nr av Morgonbris blivit givna åt tidningens läsarinor. Den 9 juni var en friluftsfest i Hornsbergs hage anordnad av Sthlms Arbetarekommun, där vid sidan av föredrag, dans och lekar, det även genom anförande av mig skulle bedrivas agitation bland festens kvinnliga besökare.

Borlänge-Domnarvets arbetarkommun hade den 16 juni en sommarfest med föredrag av kamrat Adolf Olsson om »Ungdomsrörelsen», och av undertecknad för kvinnorna.

Den 7 juli var jag kallad till en fest i Kärrgruvan, besökt av nära 400 personer, och blev resultatet av föredraget där: en kvinnoklubb på 62 medl. Det var med verklig glädje jag såg med vilket intresse de manliga kamraterna tog sig an den nybildade klubben och med vilket allvar klubben själv med detsamma tog sitt viktiga arbete, och att den skall lyckas är jag övertygad, med den kännedom jag genast fick av det karga, ärliga och kärnfriska bergslagsfolket. Den 20—21 juli gällde resan Hagge-Smedjebacken, där föredrag och fester hölls till förmån för Brunnsviks folkhögskola, anordnade av Smedjebackens arbetarekommun. Den å sistnämnda platsen var besökt av omkring 300 personer.

Västerviks soc.-dem. kvinnoklubb hade sommarfest i Folkets Park den 28 juli, vilken var besökt av nära 400 personer och där jag höll föredrag. Kamraterna i klubben hoppades att efter denna fest motståndet och arbetarehustrurnas oförstående för klubbens verksamhet skall vara borta. Det lyckades mig även att bilda en fackförening av stadens sömmerskor, men där, som på andra orter, ha kvinnorna ej lärt känna och förstå den stora känsla som bär upp hela den internationella arbetarrörelsen, kamratskapet, *solidariteten*. Det har nämligen kommit till mig att de icke organiserade kvinnorna försöka trakassera dem som gått in i fackföreningen, men det är att hoppas, att föreningen med stöd av or-

ganisationen på platsen och sitt eget förbund ändå håller sig vid liv och med styrka börjar sitt arbete.

Den 31 juli, 1 och 2 aug. var jag på agitation i Norrköping, för Sv. Textilarb.-förbundets avd. där, och voro dessa möten rätt livliga, i betraktande av svårigheterna att få rikt besökta fackföreningsmöten sommartid.

Så den 4 aug. styrdes kosan till Boxholm i Östergötland, där en friluftsfest var anordnad av Boxholms och Fleminges järnarb.-fackföreningar och besökt av över 400 personer. Arbetarrörelsen är där mycket ung, men har likväl hunnit utföra ett duktigt arbete för vår sak. Nämnda föreningar äro endast ett par månader gamla, men har likväl hunnit skaffa sig var sitt röda standar, av vilket det ena å festen invigdes.

Ämnet för föredragen har varit »Kvinnan och socialdemokratin» eller »Kvinnorna och arbetarrörelsen», och har jag i dessa efter bästa förmåga försökt framställa den soc.-dem. arbetarrörelsens mål och medel, framhålla kvinnornas ansvar i livet, såväl som deras rättigheter, samt betydelsen av att alla arbetarekvinnor bliva upplysta, målmedvetna kamrater i den stora arbetarrörelsens armé.

Vid de flesta av dessa fester har tid och lokala omständigheter ej medgivit bildandet av kvinnoklubbar, enär det ej varit någon tanke på, att just då sätta i gång någon klubb, men har löften givits, att vid ett annat tillfälle allt förarbete skall vara gjort för att möjliggöra ett önskat resultat.

Dessa resor i agitationens tjänst göra mycket till att giva en skolning, erfarenhet och djupare inblick i de idéer vår rörelse arbetar för, isynnerhet då man av goda skäl ej kunnat vara med från början.

I nästa brev till Morgonbris hoppas jag kunna skriva om de intryck och lärdomar jag fått av Kristianiakongressen samt om den 10 dagars agitation Arbetsutskottet har ordnat för södra Dalarna med början den 15 sept. Till sist ett hjärtligt tack för god hjälp till alla partikamrater jag genom denna början som agitator lärt känna, och hälsningar till alla kamrater landet runt från eder

Ruth Gustafson.

En förbättring af de lägre klassernas lefnadsvillkor är en fördel för samhället, ty dessa klasser utgöra större delen af hvarje samhälle och hvad som är en afgjord fördel för den större delen, kan aldrig vara till skada för det hela; intet samhälle kan blomstra och vara lyckligt, om flertalet af dess medlemmar lefva i fattiga och usla förhållanden.

Adam Smith.

Kooperativa matlag.

Ett besök på »Ideal».

På senare tiden har praktiska arbetare flerstädes i Stockholm och omnejd försökt att i det dagliga hushållet tillgodogöra sig den kooperativa idéns fördelar, genom att bilda s. k. kooperativa matlag. En del arbetare slå sig samman, bildar förening eller lag, var och en inbetalar en viss summa, vilken utgör begynnelsekapitalet för företagets startande, och betala sedan pr vecka visst för full kost, kaffe, m. m.

Att idén är bra säger sig självt, om än framgången till stor del beror på huru företaget anlägges och om det skötes klokt och praktiskt.

Vi besökte härom dagen ett dylikt koop. matlag, vars andelsägare, 40 till antalet, alla äro arbetare vid L. M. Erikssons stora elektriska fabrik. Lokalerna äro belägna vid Thulegatan och kooperatorerna ha kallat sitt företag »Ideal». Det föreföll oss som om namnet var fullt berättigadt.

Lokalerna bestå av en tre-rums-lägenhet, serveringsrum och kök. De två rummen åt gatan användas för serveringen, det tredje, som är beläget åt gården men stort och rymligt är de tre kvinnliga biträdenas enskilda område. Enligt planen skulle endast det största rummet åt gatan användas till matsal och det mindre till kaffeservering, men på grund av att alla 40 andelsägarna nästan samtidigt intaga middag, ha man varit nödsakad servera middagen i båda rummen — ännu så länge, förklarade vår meddelare, ty redan till 1 okt blir det bättre, vi komma då att flytta till större och mera ändamålsenliga lokaler, där vi bl. a. även få användbara källarrum för lagring av viktualier, en alldeles nödvändig betingelse för verksamheten.

Möblerna i rummen voro, som det föreföll oss, enkla och praktiska, stolar och soffor i mörkt trä, mycket bastanta. På vår frågande blick svarades det att dessa endast voro Idealets för tillfället. En välvillig arbetarvän har, vackert nog lånat oss dessa tills vidare. Den nya lokalen ämnar kooperatorerna själva möblera.

Serveringen försiggår vid 3 långa bord, täckta med vita vaxborddukar, och serverisen var i stil med vad man ser på ett bättre kafé, allt propert, ljusst och trevligt. Men att det skall vara trångt om utrymmet när 40 karlar samtidigt skall intaga middag, det förstod man.

Hur företaget går? Jo, därom fingo vi en del upplysningar: Rörelsekapitalet anskaffades genom andelar av 15 kr. pr medlem, men för att starta affären måste man ändå skaffa sig ett mindre lån. Det kostar pengar att sätta bo, att anskaffa pannor, kastruller, porslin, korkmattor etc. Det var heller icke utan att affären gick litet med förlust i början, innan man hunnit göra de första i regel dyra lärospån. Nu äro dock dessa svårigheter övervunna och allt går bra. Medlemmarne betala för full kost 10: 50

pr vecka, därav beräknas 25 öre om dagen till administrationsfond, ibland blir summan mindre, beroende på medlemmens konsumerande av pilsnerdricka, mjölk eller annat dricka. Pilsner eller öl serveras icke. För denna veckopenning erhålles full och god kost, d. v. s. tre mål om dagen samt kaffe, té, kakao, mjölk eller välling på morgonen efter behag. Frukost intaga några på stället kl. 9, medan en del få bredda smörgåsar med sig. Middag mellan 1/22—3, smörgåsbord och två rätter god och väl-lagad mat, med kaffe, samt på kvällen smörgåsbord och mindre varmrätter efter behag. I övrigt synes den ledande principen icke så mycket vara den att leva billigt utan att leva godt, få sund och närande föda för de penningar som ut-givas, och denna princip tycks fullt och helt förverkligad.

Ideal inköper sina varor i stora partier till partipris, d. v. s. åtskilliga procent under detaljprisen. Att härigenom en stor besparing göres är klart, och denna kommer direkt konsumenterna tillgodo. Det är i övrigt en ohygglig stegring priserna på livs-förnöderheterna undergå genom alla mellanhänder de få passera innan de slutligen når köparen. De lyckliga som kunna göra sina inköp i stora partier få på alla områden sina varor billigare än de som på torget eller i magasinet få köpa sina i detalj. Ja detta vet nog varje arbetar-hustru som i mindre kvantiteter få göra sina uppköp. Ju mindre köp, dess dyrare pris. De många mellanhänderna bidra till att köparne skinnas i otrolig grad, ett upp- och nedvänt system i övrigt, som gör den fattiga ännu fattigare.

Emellertid har Ideal förstått att tillgodogöra sig alla de förmåner de såsom kooperation kunnat förskaffa sig, men detta är också en nödvändig förutsättning för att alla medlemmarne skola få full valuta för sin veckopenning och sitt utlagda kapital. Belåtenheten tycks vara allmän, alla trivas bra och man kommer efter flyttningen till de nya lokalerna att kunna upptaga ännu 20 medlemmar i föreningen, flera anser man sig ej ha plats för.

Dock, det är ej bara den materiella matfrågan man vill lösa på Ideal, man söker även att idka kamratliv, bereda medlemmarne hemtrevnad och förströelse.

Här känna vi oss hemma hos oss själva, ha foten under eget bord, och här ha vi rätt att vara, yttrade vår meddelare. Det är icke som på ett kafé eller automat, där man när måltiden är slut bara har att ge sig i väg fortast möjligt. På söndagarna och om kvällarna sitta vi här vid kaffet och en cigarr och samtala eller läsa, och då känns det trevligt. Och önskar någon medlem att taga med en bekant, är denna välkommen. När vi komma i den nya lokalen blir det än bättre utrymme. Då få vi ett särskilt rum utslutande till kaffe- och pratrum. En bokhylla ska vi ha samt trevliga möbler och vackra tavlor på väggarna.

Detta låter ju idealiskt, och det bliver säkert också verklighet.

Tänk så förståndiga karlarna kunna vara!

* * *

Vi komma i sammanhang härmed att tänka på hur bra det skulle vara för många arbeterskor att göra sammaledes. De ekonomiska resurserna är härvidlag mindre, det veta vi väl, men ett dylikt företag skulle kanske även kunna bildas på enklare grundval. Och att behovet förefinnas, därom äro vi övertygade. Nog behöfde de kvinnliga arbetarna att få god, sund och närande föda för sina pengar. Som det nu är leva de flesta på automat-mat, och av 25-öres middagar får man ej synnerligen näring eller krafter. Det förefaller oss att tanken är värd ett begrundande. Om det därför bland våra läsarinnor finns någon som förstår saken, och har lust utveckla denna vidare, skulle i så fall en uppsats i ämnet vara mycket välkommen i nästa nummer av Morgonbris, som utkommer under november månad.

Det var en gång...

Det var en tung oktoberdag 1789. Mörka och tunga som bly hängde molnen över Paris, som ville de av medlidande täcka allt det elände, som låg under dem. Ty Paris hungrade. Från alla gator och gränder strömmade kvinnorna tillsammans. De sökte efter bröd åt sina barn. I sina hem hade de hittills föga försport av de stormar, som vid denna tid började skaka Frankrike. Först när nöden klappade på hemmens dörrar och talade till dem ur smala, bleka barnansikten, vaknade kvinnorna ur sin djupa sömn. Mödrar, vars hjärtan skälvde vid de sinas klagan; dottrar, som ångestfulla i sina gamla föräldrars ögon läste de stumma kvalen, kvinnor, som plötsligt blivit seende, ställda ansikte mot ansikte med sitt lidande folk — alla träffades de framför de stängda bagarbodarna på de förödda torgen. De voro ett i förtvivlan, ett i beslutsamhet, men även ett i harm mot utsagarne, mot brödfördyrarna, som icke blott fördyrat brödet, utan även sålt fördärvat bröd, så att barnen dogo som blommorna om hösten. I Versailles befunno sig under tiden folkets ombud och kämpade med den envise kungen och aristokratien om erkännandet av de mänskliga rättigheterna, medan i Paris den yttersta mänskliga rätten, rätten att leva, rätten till livets nödort trampades under fötterna. »Til! Versailles!» klang det plötsligt ur de parisiska kvinnornas leder. Ropet fortplantade sig såsom buret av vinden, hundraden av kvinnor följde maningen och på varje gata som dessa genomtågade, slöto sig nya hundraden till. Mångfaldiga tusenden voro de slutligen, som i ett oändligt tåg, under storm och regn, genom vägnarnas slam och grus, under de rika borgarnas hänleenden drogo till det kungliga residenset. Så

gjorde nöden folkets kvinnor till hjältnor. Vad som icke lyckats nationalförsamlingens talare, det lyckades Paris' kvinnor. Darrande för den revolution som maktens innehavare själva frambesvurit, undertecknade konungen de mänskliga rättigheterna. I ångest inför den folkets vilja, som yttrade sig hos dessa mödrar, hustrur och döttrar till det arbetande folket, följde kungen dem tillbaka med hela sitt hov och alla nationalförsamlingens medlemmar. Den väg de tågat fram för att hämta bröd åt de hungrande, tågade de nu åter med konungen i sin mitt. I sina händer, vilka nyss i vrede och sorg hållit om vapen, svängde de höstlöv och blommor. De hade velat övervinna nöden och hade t. o. m. krossat kungavälde och fåtalsmakt. Eländets piskslag hade drivit dem ut, med vajande fanor skred nu den segrande revolutionen framför dem, som Lily Braun så målande i sin bok om kvinnan skildrar denna stolta episod från den stora franska revolutionen.

Ur den nya kvinnobroschyren: *Arbetarkvinnorna och Socialismen* af Fredrik Ström.

En rösträttsresa i Övre Norrland.

Ovanför Umeå går icke järnvägen längre med sina bibanor ut till kusten. Till orterna där är det således litet besvärligt att komma, och föredragshållare fara ej så ofta dit. Då jag i sommar ville draga mitt strå till stacken att få kvinnorna runt om i bygderna riktigt intresserade för vår rösträttsfrågas snara lösning, och då jag såsom norrlänning på mödernets av rent personliga skäl valde Norrland, så tyckte jag att just till kusten, dit järnvägarna ej nå, dit borde jag fara.

Umeå är den stad i Övre Norrland, som sedan länge haft den största och livligaste kvinnliga rösträttsföreningen. Ordföranden där *telegrafisten Ingeborg Öqvist* ordnade turnén åt mig, genom att intressera sina vänner telegrafisterna för saken, hela kusten uppför.

Den 4 juli hade jag mitt första föredrag i Vännäs, en järnvägsknutpunkt, där järnvägen tar av till Umeå, och dessutom exercisplats. Där hade aldrig förut hållits rösträttsföredrag — orten hade visst ansetts för liten — och man var rädd för att det ej skulle bli folk. Så småningom samlades likväl ett 75-tal i skolsalen, vilket ansågs bra för Vännäs; mig uppmuntrade det att det var många kvinnor där, då det spåts att kvinnorna nog ej skulle komma. Särskilt observerade jag också några beväringar. Underbart att beväring var med på agitation för kvinnosak! Men det befanns vara några ungdomsklubber, och deras kretsar äro ju såsom vi alla veta glädjande nog vunna för kvinnans röst rätt.

Jag talade så varmt jag förmådde och fick publiken med mig, det kände jag, vilket ju var för mig en uppmuntrande början. Efter föredraget stannade kvinnorna kvar, entusiastiska för att snart få rösträtt, och bildade *Vännäs kvinnoklubb med uppgift för medlemmarna att sätta sig djupare in i sin rösträttsfråga och att intressera övriga kvinnor i orten*. En bra form för att hålla intresset

för rösträtten vaket, då man ej känner sig stark nog att bilda rösträttsförening.

Sedan jag hållit ett föredrag i Umeå, Västerbottens fina huvudort, vilket ju egentligen ej var så nödvändigt, då de där äro så vakna förut, började jag min kustfärd med *Sandviks* sågverk. Där såg det mörkt ut att det skulle bli några åhörare alls. Ett 20-tal fick jag nöja mig med att tala för. Kvinnorna gå nog i Sandviken i sitt dagliga enahanda och kunna ej tänka sig att några rättigheter kunna existera för dem. Männerna tyckte väl jag var en okänd individ, som därtill ej kommit dit den vanliga vägen såsom fackföreningsagitator. Entusiasmen måste emellertid dras upp även för de tjugu, men efter föredragets slut bad jag dessa tjugu att gå ut i gårdarna och skaffa folk tillsammans till kl. 9, så skulle jag hålla om föredraget ute på »Nybergs gård».

Och dit på gården mitt i byn kom det mycket folk, män och kvinnor av alla åldrar, och barnen klättrade upp runt förstubron, från vilken jag talade. Kl. 9 på lördagskvällen voro kvinnorna äntligen lediga, jag kände att jag här hade framför mig många kvinnor, vilka aldrig hört ett ord kvinnosak förr och kanske ej ens vågat tänka att kvinnorna liksom männen voro medborgare. Aldrig i mitt liv har jag villigare och med mer hänfört hjärta talat för kvinnornas rösträtt, än denna ljusa sommarafton under bar himmel inför deras hustrur, döttrar och systrar, i vilkas ansikten jag tydligt såg intresset och hos många ett första uppvaknande till att kräva en rättighet som de i sin förtryckthet ej tänkt på att börja kräva.

Det är ej så att kvinnorna ej vilja ha medborgarrätt. Det är endast så att många av dem ej kunnat tänka sig möjligheten av att det verkligen skulle tagas hänsyn till åsidosatta kvinnor.

Om Sandvik måste jag förförigt berätta följande: Där användas tidvis kvinnliga stuveriarbetare. Naturligtvis frågade jag om de voro missnöjda därmed. Nej, tvärtom, blev svaret, det är en god extraförtjänst för de unga flickorna, ej särdeles hårt arbete och medför ej alls några särskilda sedliga vådor. Flickorna bo ju i sina hem, gå ned till hamnen och stuva, där arbetes ledes av en hustru som är allmänt aktad för ordentlighet. Så förbud för stuveriarbete önska ej kvinnorna i Sandvik.

Man förstår ej riktigt hur imponerande stort Norrland är förrän man rest dit. Ej blott till Sundsvalls och Hernösandstrakten, som ju ligga jämförelsevis sydligt, utan dit långt uppåt på väg till Midnattssolens land. Umeå, Skellefteå, Piteå, Luleå och Haparanda, dessa städer kunna vi räkna upp ur geografien men för vår tanko smälta de ihop till ett. De långa avstånd som skilja dem sinsemellan, hava vi icke alls klart för oss. Man blir därför överraskad att få höra att från Umeå till Skellefteå är det en hel dagsresa, från Skellefteå hamnplats Ursviken till Piteå får man resa en hel natt. Från Piteå till Luleå är det verkligen bara några timmars färd, men från Luleå till Haparanda har man sig återigen en dagsresa med ångbåt. Vilket stort land Sverige är, det blir man särskilt påmind om i Övre Norrland. Och vilken imponerande natur! Var och en av huvudorterna där uppe har sin egen älv, som flyter ut i havet bred

och lugn förbi leende, uppodlade bygder och tätta gårdar. Från Lapplands fjäll och sjöar komma älvarne, gå på sin väg genom obygden, skumma i brusande vattenfall, innan de så stilla flyta förbi de odlade bygderna och falla ut i havet.

I Skellefteå, Ursviken, Piteå och Luleå var tiden mogen för rösträttsföreningar, vilka även bildades. »Det var ju så klart att de skulle ha förening», tyckte alla de livligare kvinnorna, och de trögare sågo så nöjda ut att det blev något av, fast de jämrat sig först och förklarar det omöjligt. De som valdes i styrelserna det var alla slag av kvinnor: folk- och småskollärarinnor, handelsidkerskor, hustrur till förvaltare och hustrur till småfolk, telegrafister, postfröknar etc. etc. I Ursviken fanns det ett par arbetarhustrur, som voro alldeles särskilt intresserade, och drevo fram saken där.

I parentes vill jag säga om Skellefteå och Piteå att de voro till sitt yttre ett par små förtjusande samhällen, dit järnväg och fabriker med sin oftast förfulande inverkan ej ännu nått. Där var idylliskt med små hus och trädgårdar omkring och sedan bondlandet så gott som inpå husknutarna.

Tyvärr hade jag ej tid att fortsätta hela kusten uppför; att bilda föreningar i Nederkalix och Haparanda blev i stället *Anna Kleman* beskärt.

Efter väl förrättat verk i Luleå och sedan jag bekantat mig där med Norrskensflammans redaktion, och i deras sällskap besökt Karlsviks järnförädlingsverk med delvis rent upprörande dåliga arbetarbostäder, vände jag kosan inåt landet. Några mil uppåt Luleålv vid en lantgård låg jag och vilade mig några dagar. Ni skulle ha sett ängarna där! Under inverkan av allt sommarljus däruppe, bliva ängarna frodigare än här nere hos oss och prunka i färger, som gå över våra ängars. Och höjderna äro så blå och luften så ren och stärkande och älven så mäktig och på samma gång så mild.

Mina föredrag fortsatte jag i Boden, ett samhälle som jag finner nästan skräckinjagande, ehuru det är mycket naturskönt, till följd av alla fästningar de hålla på att bygga där. Boden är ett vaket samhälle med organiserade arbetare och folk som gå på föredrag. Där hade jag en stor sal fullsatt med åhörare, som finga inpräntade i sig att vi kvinnor begära lösningen av vår rösträttsfråga vid nästa riksdag 1908.

I Boden bildades naturligtvis förening. På platsen finns en socialdemokratisk kvinnoklubb, en av deras styrelsemedlemmar valdes in i styrelsen för den nybildade rösträttsföreningen.

Från Boden begav jag mig på hemväg, men passade på och rastade på ett par lämpliga ställen för att tala rösträtt. Så vid *Vindelån*, en utmärkt vackert belägen ort vid Vindelälven, som är en gren av Umeålv. Där finns nämligen *folkhögskola*, kvinnlig kurs pågick och jag ville nå eleverna. Jag fick ej tala i själva folkhögskolan; men lokal hyrdes i närheten och alla de kvinnliga eleverna, från olika trakter av Västerbottens län, kommo och hörde på och finga flygblad att taga med sig hem. Vidare talade jag vid *Kramfors* möte vid *Skönviks* sågverk nära Sundsvall. Jag hade velat resa hela sommaren för

rösträtten, men tyvärr måste jag efter 'ej fullt 3 veckor resa hem på bestämd dag till mitt arbete. Jag kom ändock åter upp till Norrland i augusti till *Hola folkhögskola* i Ångermanland; den skolan är känd för sitt frisinne och inom socialdemokratiska kretsar särskilt därför att kandidat Rickard Sandler varit lärare där; tyvärr har han nu måst sluta. Hans far är skolans ledare. Där var stort ungdomsmöte och mycken vakenhet. Även inför *Hola folkhögskoleungdom* fick jag lägga fram kvinnornas krav på rösträtt.

Tiga det få vi kvinnor ej göra nu, tiga och tro att rösträtt »faller oss till vår bön förutan». Nej, tala måste vi, tala genom föredrag, tala till vår omgivning, påverka dem som makten hava. *Att kvinnornas rösträtt skall gå igenom vid 1908 års riksdag* det vare vår lösen. Endast därigenom kan Sverige få hedern av att samtidigt giva allmän rösträtt åt alla sina medborgare. *Må de svenska kvinnorna visas samma aktning som de finska och de norska!*

Anna Lindhagen.

Elin i Hagen.

Den ära stugan vid ån är Hagen,
där gamle Anders i Hagen bor
— jag minns, hur Elin, den enda dottern,
gick förr och trallade hela dagen
i mon därborta med Hagens kor.

Hon var den gladaste bland de glada,
i lek och dans var hon alltid häst,
och flink i spisen och flink på logen
— men ofta ser en, att det tar skada,
som växer vackrast och lovar mest.

Det kom en främmande man till dalen,
han mötte Elin i skogen titt,
och det gick rykten omkring i bygden,
och stackars Elin blev vild och galen
— i våras dränkte hon barnet sitt.

Jag minns den stunden, då hon blev tagen,
hon skrek ej, grät ej, blev endast vit
— till fyra år blev hon dömd av lagen
— en kan förstå, det är sorg i Hagen,
och det är ingen, som nämns gå dit.

Och gamle Anders han står vid skjulet
betryckt och krokig och hugger ved,
Han var en gubbe, som log beständigt,
— nu är hans ansikte skyggt och mulet,
hans läppar skälva, han tittar ned.

Han viker undan för folkets blickar,
han talar icke med någon mer,
han går och grämer sig djupt i sjölen,
han ser åt sidan, när någon nickar,
och gråter bittert, när ingen ser.

Gustaf Fröding.

Arbetareklassens ekonomiska frigörelse är det stora mål, som varje politisk rörelse bör underordnas såsom medel.

Karl Marx.

Ett kapitel ur

»Den långa dagen».

En sann historia berättad av en fabriksflicka i New-York.

»Skakerskor önskas. Anmälningar hos förmannen.» Jag hade ej den avlägsnaste aning om betydelsen av ordet »skakerska», men lät ej avskräcka mig utan beslöt att strax inställa mig hos förmannen. Adressen förde mig till en gata någonstades omkring *Twenty Third Street*. Den exakta lokaliteten önskar jag av flera skäl att förtiga. Jag fann *Pearl's ängtvättinrättning* i en röd tegelbyggnad, mycket liknande en fästning, förskansad med ett bröstvärn av tvättlass, som i en lång rad stodo tätt intill trottoaren. Jag kryssade mig fram emellan hästar, kuskar, smutsklädesknyten och korgar och hamnade slutligen framför en omålad träport, märkt med orden »arbetssökare». Ett trettiotal flickor trängdes där för att i likhet med mig söka arbete.

Vi visades upp för en trappa och in i en jättesal, som upptog hela första våningen. Tjocka vattenångor lågo kvävande och tunga öfver rummet. En och en vände sig flickorna till förmannen, en ung karl, som titulerade dem allesammans »Sally» i en ton som var, trots godmodigheten och välviljan, affärsmissig och aktningsfull. Den sista var jag.

»Håhå, Sally! När'sin skakat förut?»

»Aldrig.»

»Arbetat i tvätt?»

»Nej, men jag är härdig och tilltagsen.»

»Vad slags arbete har ni haft förut?»

»Tillverkning af etuin hos Wolfs.»

»Bra, Sally, vi starta med tre och en halv dollars i veckan, det blir fyra så snart ni blir hemtam och van. Slå er ned där så länge tillsammans med de andra damerna», ropade han efter mig i det han pekade åt en avbalkning vid ena väggen. Här sutto mina trettio medsökande på tvättklädersbylten, var och en i avvaktan på kallelse till arbetslaget. De voro bokstavligen klädda »i trasor och grannlåt, i siden och sammet».

Smuttiga bomullsklädningsströko sig mot flottfläckiga sidenkjolar, urblekta kimonos tävlade i slarv och snusk med bättlösa skjortblusar. En visson nickade i en flickas huvud, och på en annans lockar gungade en väldig rosett av urblekta sidenband ordnade »å la du Barry» enligt sista modet i New-York. Scenen framför mig var en bedröflig burlesk från boudoiren och danssalen, en jätteförstoring af de fattigas kök en stökdag.

»Kom ni i barberarens kärra?» frågade en enfaldig irländska, i det hon nyfiket granskade mig. Jag såg dum ut och hon repeterade frågan.

»Vad menar hon?» frågade jag vän-

dande mig till en intelligentare individ, placerad på ett klädbylto.

»Kom ni inte i Tony's kärra?»

»Tony's — nej! Vem är Tony?»

»Å, Tony ä' barberaren — den italienske barberaren — när de behöva fler hjälperskor, så ta'r han kärran å ger sej ut å halar in så många flickor han råkar på. I morse plocka han kärran full tre gånger. Vi trodde att Tony plockat upp er också. Hon å jag», pekande på en sovande flicka med tunga svarta ögonbryn och gapande mun, »kom i barberarens kärra för en stund sedan».

Flickans feta, tunga, degfärgade ansikte sken av välvilja. Hon knuffade till sin snarkande kamrat och makade åt sig för att bereda mig plats på tvättbylten.

»Har ni nå'sin arbetat i en så'n här inrättning förut?» frågade hon.

»Nej, har ni?»

Hon slog till ett flatskratt, drog plötsligt undan vänstra armen på sin kimono och blottade en armstump. Handen var borta. Vid mitt utrop af förfäran log hon.

»Så'nt är helt vanligt här på stället», sade hon. De' händer titt å ofta när en dra'r manglarna å ä' trött. Så va' de' me' mej. Jag va' som en trasa en lördagsnatt — de' rent svartna för ögonen på mej — å rätt va' de' va' ritsch! — dansa handen in mellan kavelstockarna. Jag va' bara så trött, de' va' alltihop. Inte hade jag fått annat än ingefärsdricka på hela guds långa dagen heller, men »bossen» svor på att jag va full, den uslingen, å han tvinga förmannen, inte den här inte, te svära på de'samma, å på så sätt gick jag miste om skadeersättning. Di skicka mej te lasaretet, å tog mej tebaks i arbetet, när jag blev utskriven — så di va' nog så hyggliga mot mej förstas.»

Innan jag hann fråga vad slags arbete hon kunde utföra med endast en hand, visade sig förmannen i dörren, varefter vi, under hans vägledning troppade utav. Nedigenom hela det långa rummet emellan trallar, bord, maskinmanglar följde vi honom, tills vi längst ned i salen blevo fördelade i grupper på fem, sex flickor vid de långa borden, som utmed väggarna dignade under tyngden av våta kläder. I vridna spiraler lågo de just sådana de kommit ur vridmaskinen. En gammal kvinna med en mycket krokig och snedvriden rygg invigde mig i den enkla konsten att »skaka».

»Tag fatt i hörnen, så här, å skaka dom, å lägg dom på varann' så här» och efter den lektionen vände hon mig ryggen och ägnade sig åt sin egen »skakning» av alla krafter.

Första halvtimmen skakade jag servietter, märkta i rött med ett kafés välkända bomärke. Nästa halvtimme fylldes mina händer med hotellinne.

Under tiden gjorde jag mig hemmastadd i min omgivning. Det ångfyllda rummet sjöd ej endast av värme, det sjöd även av liv och rörelse. Alla som arbetade inom inrättningen voro vuxna kvinnor och halv vuxna flickor, utom femton grovlemmade, bredaxlade negrer.

De skötte karen och vridmaskinerna, vilka voro placerade på en plattform, som gick parallellt med och strax bakom »skakerskornas» bord. Männerna voro nakna till midjan. Byxorna voro av mycket tunnt tyg och helt korta. Under livliga gester och höga rop rörde de sig omkring tvättkaren likt svarta demoner. Tjutande fiskade de upp kläderna ur det sjudande vattnet, slängde in dem i vridmaskinerna och därifrån upp i trallarna. Flickor manövrerade dessa. Mödosamt sköto de framför sig de hårt lastade rulldonen och levererade kläderna till oss. Efter vederbörlig handtering vid vårt bord fördes tvätten vidare, först till grovmanglarna, som stycke för stycke slätade ut den, sedan till finmanglarna, som lämnade den ifrån sig vit och glänsande som atlas. Därefter räknades och sorterades alltsammans och stuvades in i korgar, försedda med ägarrens namnplåt.

Åtta kvinnor arbetade vid mitt bord. Fyra av dessa voro italienskor. De sågo enfaldiga och ointressanta ut. En femte stod högt över dem i bildning och väsen. Hon förhöll sig ytterst reserverad gent emot sina kamrater. Hon var lång och smärt med fina vita händer och skulle hava varit vacker om hon ej varit enög. Bredvid henne pustade en fetlagd matrona på omkring fyratio år. Hon hade en styv nacke och ett religiöst temperament. Min närmaste granne var den som så knapphändig invigt mig i konsten att »skaka» och hennes väninna, Mrs Mooney, en livaktig gammal gumma. Båda voro bräddfulla av motsägelserusta och avvoghet gent emot allt och alla och särskilt emot nykomlingar. De pigade då och då upp sina livsandar med en pris snus. Alla försök till närmande från min sida mottogs med isande kyla. Jag höll mig därför på aktningsfullt afstånd ifrån dem och ägnade min uppmärksamhet åt det skvaller, som yrde om öronen på mig.

»Drottningen» titulerades en högväxt blondin, en vacker flicka på tjugotvå år. Hon tycktes en godbit för de skandalhungeriga, ty hennes rykte var långt ifrån avundsvärt. Vål klädd och i en annan omgivning skulle jag utan betänkande förklarar henne vara en skönhet. Nu såg hon ut som en vulgär gatvenn i sin djupt nedringade skjortblus, den korta kjolen, den granna pompadoren i nacken. Hon »stod väl» med bossen och i anledning därav hade hon en mera framskjuten plats vid inrättningen. I förmännens frånvaro hade hon uppsikt över borden, och hon såg ej emellan fingrarna med oss. Gällde det, så grep hon in med kraftig arm varhelst det behövdes. Hon drog sig ej för att »hugga i» som man säger. Än hjälpte hon negrerna att lasta trallarna, än flickorna att skjuta dem, än oss att kasta den våttunga tvätten upp på borden. Hela tiden skämtade hon muntert och skrattade så, att de vita tänderna lyste, under det att hon manade på oss som om vi varit dragoxar. I sju års tid hade hon arbetat hos Pearl, slavat hårdare än de flesta andra, men utan

att taga skada varken till hull eller fraicheur. Hon såg ut som hon ej hade en aning om vad tungt arbete ville säga. I trots av att hon intet förbarmande hade med våra värkande ryggar och svidande fötter, tyckte jag om henne och ehuru de hårdhänt handskades med hennes goda namn och rykte, tycktes hon omtyckt av alla sina kamrater.

»Trött?» frågade den enögda flickan. »Ja, det är ett tungt arbete, men stadigt året runt. Är man en duktig skakerska, så går man aldrig sysslolös.» Hon talade i en glad, frisk ton. Båda de äldre kvinnorna tystnade för att lyssna.

»Hur ä' de fatt me' ögat?» frågade till sist Mrs Mooney.

Flickan tog ej anstöt av den närgångna frågan. Enkelt och vänligt berättade hon sin lilla historia.

»Jag låg på lasarettet för tre år sedan i blindtarmsinflammation. När jag skrevs ut var jag botad för blindtarmen, men skadad på ögat. Doktorn såg på det och sade, att jag var tvungen att operera bort det, annars skulle det smitta ner det andra ögat. Mor visste ingenting förrän operationen var gjord. Det gjorde ej det minsta ont. Jag kloroformerades, och när jag vaknade trodde jag bara att jag sovit länge i en stor skön järnsäng med goda sängkläder och fint linne—sådant här», hon lyfte lakanen hon höll på att skaka.

»Di ä' allt knepiga på lasarettet», menade Mrs Money i det hon deltogande bjöd berätterskan att taga sig en pris snus, en vänlighet denna avböjde.

»De' hade varit klokare att stanna hemma, då kanske ni hade haft ögat i behåll. Fattigt folk rå' ej över sin egen kropp på så'na där ställen. Di ska' ha några te experimentera me', hur skulle de annars reda sig när fint folk behöver bot för sitt onda.»

»Tag av er skorna och bre' ut tårna» fortfor Mrs Mooney, de ä' alltid en smula lisa i tröttheten.»

Den enögda flickans olycka hade väckt dessa kvinnors vekare känslor. Allt som var mänskligt hos dem rördes vid skildringen av fysiskt lidande. De tävlade med varandra att lägga i dagen sitt stora deltagande, var och en på sitt sätt, den ena med snus som offergård, den andra med chokoladkakor, som härsknat i handelsmannens bodfönster.

Hundratjufem flickor arbetade emellertid bokstavligen »allt vad tygen höllo». Massor av handdukar, servietter, lakan och örngättsvar formligen vräktes ned över oss för att blixtnabbt befordras vidare. Det var en evig kretsgång från karen till in- och utpackningsdisken och från denna tillbaka till karen. De svett-drypande negrerna lassade tvätten från trallarna i karen och från karen till trallarna. I vinande fart snurrade de bubblande, sjudande jättkaren runt i det de uppslukade New-Yorks millioner duktyg, sänglinne och handdukar för att några minuter senare utspy dem vidare än snö. Genom larmet skar en gäll flickröst:

»Inte hade jag fått annat än inge-

färsdricka hela guds långa da'n, fast bossen svor på — — —

Jag såg upp. Den stackars lemlästade varelsen sköt framför sig en av trallarna. Med vänstra armen och med tillhjälp av höften lyckades hon skjuta bördan framför sig. Hon stannade vid vårt bord och i det jag hjälpte henne att kasta upp kläderna, frågade jag henne om det ej fanns något lättare arbete för hennes räkning.

»Nej» svarade hon muntert. »Ni måste ha två händer för att sköta manglarna. Ni måste ha två händer för att packa upp och packa in, ni måste ha två händer för att skaka, släta ut, lägga ihop, men ni behöver ej mer än en hand och duktiga höfter för att sätta fart i trallan.»

Vi skrattade alla åt hennes muntra lynne, alla, utom den enögda flickan.

»Hur ä' de' fatt med ert öga?» frågade hon plötsligt i helt annan ton. Med fuktiga ögon lyssnade hon till den enögdas historia.

En prinsessa kunde ej hava lagt i dagen en större grannlagenhet än vad denna fattiga, okunniga, lemlästade flicka gjorde, när hon i muntert skämt slog bort sin egen olycka och med varsam hand finkänsligt vidrörde en annans. Sådana små drag äro de solglimtar, som upplysa och kasta ett skimmer av poesi över arbetarens värld.

Utom hus var det ohyggligt hett, inom hus outhärdligt. Från maskinrummet aldeles under oss trängde värmen upp genom golvet. I samband med det ångfyllda rummets fuktiga hetta tvang den oss att vid middags-tiden gå så gott som halvklädda. De äldre kvinnorna arbetade i lintygsärmar och kastade av sig skor och strumpor. Förmanne slängde undan sina hängslen och negrerna paddlade omkring i vattenpölar på golvet med sina stora, breda, nakna fötter. All slags svett förpestade luften, de svartes fräna utdunstning betog oss nästan andedräkten.

»Är det inga andra män än förmanne som arbeta här?» frågade jag Mrs Mooney. Hon hade i flera år tjänat hos Pearls, och i allt som rörde inrättningen var hon så gott som allvetande.

»Heliga jungfru!» utropade hon med fasa. »Tror ni att en hederlig vit man, som kallar sej vit skulle vilja arbeta ihop me' negrerna?»

»Men vi arbeta ju här.»

»Vi ä' ju kvinnfolk», förklarade hon med en obeskrivlig blick, i det hon drog en pris upp i näsan på ett sätt som borde satt punkt för alla invändningar.

»Är inte sällskapet gott nog för män, så är det väl ej bättre för oss på grund av att vi äro kvinnor», envisades jag.

Hon betraktade mig häpen och förskräckt över min djärvhet att jämföra och likställa de bägge könen. De hårda svarta ögonen granskade mig misstänksamt. Med en logik som ej tålde motäggelse sade hon:

»Heliga jungfru, om ni inte ä' belåten med jobbet så kan ni ju gå er väg.

»Här ä' de' inte värt te vara nosig eller inbillig sej vara förmer än en ann.»

På slaget tolf började middagsklockan ringa in rasten. Effekten var nästan lika högtidlig som vesperringningen en sommarafton. Det blev dödsstill. I mer än en minut stodo alla stumma och orörliga, kvinnorna med händerna stödda mot värkande höfter, negrerna med kutiga ryggar och hängande armar. Varje plågad kropp tycktes framsucka ett ljudlöst: Gud ske lov! Därefter skingrades skaran åt alla håll — några in i kapprummet, där matsäckar förvarades tillsammans med ytterplagg, andra rusade ned för trapporna och ut på gatan.

Den enögda flickan och jag slogo oss ned på ett klädbylte, stort nog för två att sitta på. Vi delade vår lunch. För en halv smörgås med kött gav hon mig ett stycke kall korv, och jag gav henne pickels i utbyte mot en degig äppelmunk. Den obligatoriska halvflaskan ingefärsdricka kunde ingen av oss öppna, förrän förmannen beredvilligt erbjöd oss sina tjänster. Han stannade kvar och pratade bort en stund, såsom förmän ofta göra med nya flickor. Under hans jovialiska yta dode sig ett allvar, som gränsade till melankoli. Ansiktet var vackert och välskuret, ögonen grå, ärliga och trofasta. Lång och blek, i förtid böjd, vidlade honom ett visst något, som tydde på att han stod långt över den plats han innehade. Den nästan familjära ton han för, ett par timmar sedan anslagit var nu liksom bortbläst. Han gjorde sig underrättad om vårt välbefinnande, tröstade oss med att vi skulle känna det mycket lättare och mindre tröttande efter en vecka eller så, och slutade med det rådet att vi skulle hålla oss kutryggiga, det lindrade smärtan i ryggen, påstod han.

Hans hygieniska föredrag avbröts av maskinerna, som åter satte sig i rörelse. Vi skyndade till vårt bord och började strax tillämpa hans lärdomar, men i likhet med alla palliativ blev verkan av kort varaktighet. Hela den långa eftermiddagen ledo vi bokstavligen avgrundskval. Det var ej nog med verkande ryggar, armar och ben, fötterna liknade halvkökt kött. Då och då hördes jämer och klagan och mer än en halv-vuxen flicka föll i hysterisk gråt. Klockan fyra hade de flesta försjunkit i ett apatiskt tillstånd. Till och med »drottningens» oförbrännerligt muntra lynne ägde ingen förmåga att hålla sig uppe. Hon höll sig strängt till sin uppgift att forcera oss så långt hon vågade.

»Vi ä' två da'r efter med de där lasarettslakanen», skrek hon. »S-hotel måste ha sitt i kväll, så mycket ni vet det.»

Mrs Monney jämrade sig högt: »Guds moder! Det betyder detsamma som klockan nio i afton.

»Få vi inte sluta klockan sex?» frågade den enögda flickan, i det jag missmodigt med ögonen följde trallorna, som utan uppehåll rusade in på tvättkarens plattform.

»Gud välsigne dej, nej!» svarade Mrs Mooney. »Utanför den här inrättningens

gens portar kommer ingen klockan sex, såvida hon ej bäres ut död. De' ä' minsann tur om man slipper härifrån klockan åtta.»

»Varenda kväll?»

»Varenda kväll utom lördag, då ä' de' tolv & halv ett.»

»Nå, men det hjälper ju upp det, om man får halv fridag.»

»Halv fridag», upprepade Mrs Mooney. »Stackars liten, hon ä' från landet! Halv fridag! Har man hört på maken!» Den hänfulla tonen slog om i en något vänligare. »Tolv, halv ett och ett fram på söndags morgon menar jag, och det hela sommaren igenom och framåt hösten ett stycke, så länge de välfödda lössen krypa omkring på badorternas sommarhotell.»

»Man får sex cents timmen i övertid», invände en av italiensköerna, »å man spottar inte i de slantarna heller, ska' jag säga.»

Mrs Mooney betraktade den talande med allt annat än vänliga blickar.

»Vore de' inte för så'na parasiter som ni, som arbeta för ingenting å nöja er me' te bo i svinstior, skulle ordentligt folk slippa arbeta ihjäl sej nattetid.»

»Jag förtjänade nittio sex cents på övertid förra veckan», sade matronan i den korta underkjolen, »å jag bara vet att jag ödmjukt tackar vår Herre för guds-lånet.»

De tvenne timmar som följde kan jag endast dunkelt minnas. Likt marionetter rörde sig negrerna i imman från tvättkaren, kvinnorna likaså bakom trallorna. Jag minnes ej ett spår av när eller hur arbetsdagen slutade. Jag kommer endast ihåg att min rygg sved, som om man bränt den med glödgat järn, minns att mina fötter, svullna och såriga, släpade sig tungt över det brännheta golvet. Först i Third Street vaknade jag till besinning, strax utanför en delikatessbutik. När jag såg upp blickade jag in i ett par vänliga, leende grå ögon. Jag måste promenerat så gott som rakt på en ung dam, ty hon såg road ut och fortsatte skrattande sin väg — troligen åt min förvirring — ty den plötsliga sammanstötningen väckte mig ur ett tillstånd, mycket liknande sömngångerskans. Över butiken hängde en klocka. Timvisaren pekade på nio. En sval havsbris blåste upp söderifrån. Under vägen hem förstod jag att både kropp och själ försjunkit i en slags apatisk medvetlöshet, en barmhärtig vila, när den fysiska pinan nått sin högsta höjd. Jag hade rört mig framåt som en automat — döv, blind, känslolös för allt omkring mig. Vid hemkomsten föll jag ihop på min bädd, fullt påklädd som jag var. Sedan minnes jag ingenting.

Endast två kvinnor från Sverige äro valda som ombud till Skand. kongr. i Kristiania, nämligen fru Ruth Gustafsson från Stockholms Arbetarekommun och frkn Signe Svensson för Kvinnornas Fackförbund.

Agitationen bland kvinnorna.

Organisationsarbetet bland kvinnorna fortgår rätt livligt, och länge dröjer det nog ej, förr än det finns soc.-dem. kvinnoklubbar på de flesta platser i Sverige. Skåne står härvidlag i främsta rummet, men så har det också arbetats duktigt därnere i sommar. Fru H. Ugland-Andersson har för distriktets räkning företagit en lång turné och bildat klubbar på olika platser, dessutom ha flera kvinnliga partivänner därnere gjort smärre agitationsresor då och då, och nu i dagarna tillträder fru S. Westdal-Hanson sin första agitationsresa. Hon kommer att besöka en mängd mindre platser och fabriksamhällen. Även denna resa företages för distriktets räkning, om än diskussionsklubben samt Soc.-Dem. kvinnokonf. Arb.-utskott haft ett litet finger med i fråga om resplanen m. m.

I medio av sept. börjar fru Ruth Gustafsson i Borlänge-trakten, där en 10 å 12 platser äro utstakade för möten. Under oktober är det meningen att börja i det mörka Småland, då efter planen omkring en 20 platser få besök av en kvinnlig agitator, och om det medhennes på hösten utsträcker denna agitation till norra Skåne. Slutligen börjar fru Kata Dalström strax efter nyår en agitation i Norrland.

I samband med denna muntliga propaganda bliver den skriftliga agitationen också tillgodosedd. En broschyr af red. Fr. Ström handlande om kvinnorna och socialdemokratien är under tryckning, och likaledes ett uttalande i kvinnornas rösträttsfråga. Detta senare utgår som cirkulär och är avsedd för massspridning bland kvinnorna under innevarande höst. En gratisbroschyr handlande om vägen till bildning och kunskap, samt flygblad dels rörande föräldrars ställning till konfirmationen, och nattvardsgång, dels skyddslagstiftningsfrågan äro inom kort färdiga för användande i agitationen.

Sålunda äro många krafter i verksamhet för organisationsarbetet bland kvinnorna, och resultatet måste bli, det hoppas vi, framgång för dessa och därigenom för hela Arbetarepartiet.

Minneslista.

Stockholm.

Kvinnornas fackförbunds expedition, Folkets hus, 4 tr., öppen alla vardagar kl. 10 f. m. — 3 e. m., 6—8 e. m. Fredagar till kl. 9 e. m. för uppbörd.

Ordf. Signe Svensson, kassörska frkn Hilma Larsson, postadress Kvinnornas fackförbunds expedition, Folkets hus, Stockholm.

Lännesömmerskeföreningen. Ordf. Signe Svensson, Kvinnornas fackförbunds expedition, sammanträde 1:sta torsdagen i varje månad. O-salen, Folkets hus.

Sthlms damskrädderiavdelning. Ordf. fru Anna Pettersson, Götgatan 39, III. Sammanträde 3:dje måndagen varje månad. F-salen, Folkets hus.

Klädsömmerskefackföreningen. Ordf. Signe Svensson, Kvinnornas fackförbunds expedition. Sammanträde 2:dra onsdagen varje månad, G-salen, Folkets hus.

Rosettsömmerskefackföreningen. Ordf. frkn Mina Lindegren, Parkgatan 12. Sammanträden 2:dra tisdagen varje månad, Kvinnornas fackförbunds expedition, Folkets hus, 4 tr.

Föreningen Stockholms badbetjäning. Ordf. hr Aug. Gustavsson, Regeringsgatan 6, 2 tr. Sammanträde 2:dra söndagen i varje månad, F-salen, Folkets hus.

L. M. Ericssons kvinnoklubb. Ordf. fru Agda Hammarlund, Karlbergsvägen 38. Sammanträde 4:de onsdagen varje månad, G-salen, Folkets hus.

Liljeholmens linneklubb. Ordf. frkn Ida Skog, Lindagatan 35, 1 tr.

Kungsholms linneklubb. Ordf. frkn Emy Engkvist, S:t Eriksgatan 15, n. b.

Keros Kvinnoklubb. Ordf. frkn Signe Ramsten, S:t Eriksgatan 22.

Kassör frkn Gerda Jansson, Fridhögsg. 6.

Landsorten.

Malmö damskrädderi- och arbetarefackförening. Ordf. hr Frans Månsson, Rörsjögatan 11. Sammanträde 3:dje fredagen varje månad, Sal nr 5, Folkets hus.

Helsingborgs Linnésömmerskefackförening. Ordf. fru Hilda Svensson, Järnvägsgatan 37. Sammanträde 4:de lördagen varje månad. E-salen, Folkets hus.

Falu sömmerskefackförening. Ordf. frkn Mina Johansson, Kung Magnigatan 13. Sammanträden 2:dra tisdagen varje månad, kl. 1/2 9 e. m., Arbetarföreningens lokal.

Sundsvalls sömmerskefackförening. Ordf. fru Aquilina Olsson, Östermalm 15.

Eskilstuna Kappsoömmerskefackförening. Ordf. frkn Klara Rosendal, Klarahäll. Sammanträden 2:dra måndagen varje månad, rum I, Folkets hus.

Eskilstuna möss-sömmerskefackförening. Ordf. frkn Hildur Linde, Nygatan 11. Sammanträden 4:de måndagen varje månad, rum 4, Folkets hus.

Göteborgs kappsoömmerskefackförening. Ordf. frkn Inez Pettersson, Vegagatan 40.

Göteborgs möss-sömmerskefackförening. Ordf. frkn Gerda Andersson, Pilgatan 14.

Eslövs sömmerskefackförening. Ordf. Hilma Bengtsson, Norregatan 86. Sammanträde 2:dra onsdagen varje månad, Lilla salen, Folkets hus.

Landskrona sömmerskefackförening. Ordf. fru Anna Almkvist, Fabriksgatan 12.

Uppsala stick- och sömmerskefackförening. Ordf. frkn Elin Lindberg, Kungsängsgatan 33. Sammanträde 2:dra tisdagen varje månad, Folkets hus.

Västerås sömmerskefackförening. Ordf. frkn Olga Hallberg, Eriksplan 5. Sammanträde 2:dra och 4:de måndagen varje månad. Folkets hus, Blåsbogatan 3.

Kalmar sömmerskefackförening. Ordf. frkn Vera Nilson, Norra Landsvägen 24.

Höganäs sömmerskefackförening. Ordf. frkn Signe Erlandsson, Höganäs nedre.

Borlänge sömmerskefackförening. Ordf. frkn Signe Lundblad, Borlänge.

Landskrona tvätt- och strykerskefackförening. Kassör fru Ada Malmgren, Handverkareg. 2

Helsingborgs Kvinnoklubb.

Ordf. frkn Gerda Pettersson. Kassör fru Christin Johansson. Sammanträde 1:sta och 3:dje måndagen varje månad, Folkets hus F-sal.

Sjukkasans ordf. fru Christin Johansson, Karl Kroksgatan 50. Kassör fru Ida Olsson, Karlsro nr 38.

Kooperativa Syfabriken Linnéa

Rekommenderar sig till; utförande af allt hvad till DAM- och HERR-UNDERKLÄDER hörer. Bland damartiklar finnes lager af Linnen, Dag- och Natt-, både finare och enklare Undorkjolar, vita, kulörta. Kamkoftor, Bluslif samt förkläden.

Beställningar mottages å alla sorters KLÄDNINGSSÖMNAD, samt Barnkläder.

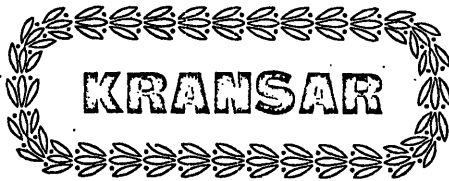
Alla sorters ARBETSBLUSAR och ÖFVERDRAGSKLÄDER i olika storlekar finnes å lager. Beställningar emottagas äfven.

KOOPERATIVA SYFABRIKEN LINNÉA

Mästersamuelsgatan 68, n. b.

Allm. Tel. 223 96.

Stockholm.

Blomsterhandeln Linnéa

rekommenderar sig i ärade kunders benägna hägkomst. Kransar utföras smakfullt och billigt

MALMSKILNADSGATAN 40

Allm. Tel. 2 02.

Riks-Tel. 67 83.

VASARINGAR

äro verkligen hållbara, likna 23 karats guld och kosta 2,50, sändas till landsorten mot efterkrav eller insänd remissa. Behöver Ni en vardagsring så försumma ej att rekvirera och själva pröva dess verkliga hållbarhet.

UR

Stort väl sorterat lager av:
Guld- och Silver-Ur; Våg- och Väcker-Ur m. m.
Urkedjor största lager på platsen.

VASA-RINGEN

finnes endast hos

UR

Stort väl sorterat lager av:
Rums-, Fönster-, Bad- och Feber-ter-mometrar, Barometrar m. m.

E. A. KARLSSON URMAKARE & URHANDEL

15 KUNGSGATAN 15
STOCKHOLM

VARJE FÖRSTÄNDIG HUSMODER

Begär alltid

Kooperativa Bageriföreningen

Framtidens

MAT- OCH KAFFEBRÖD

MORGONBRIS utkommer under 1907 i början af

månaderna mars, maj, juli, sept., nov. och dec. Pris 10 öre pr st. Kommissionärer och organisationer erhålla tidningen för 8 öre pr st. fraktfritt. Retur bör om möjligt undvikas.

Redovisning en månad efter hvarje nummers emottagande.

Rekvisioner för ett eller alla nr sändas till Kvinnornas fackförbunds Expedition, Folkets Hus 4 tr.